

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ

УДК 631.4(477.8)

Зіновій ПАНЬКІВ, Степан МАЛИК

ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕНЕЗА БУРОЗЕМНО-ПІДЗОЛИСТИХ ҐРУНТІВ (GLEYSIC CAMBISOLS) ПРИБЕСКИДСЬКОГО ПЕРЕДКАРПАТТЯ

Охарактеризовано ареали поширення буроземно-підзолистих ґрунтів у межах Прибескидського Передкарпаття, де воно сформувалося під ялицево-дубовими лісами на делювіальних суглинках. Проаналізовано морфологічні особливості досліджуваних ґрунтів, виявлено відмінності між фоновими, дерново-підзолистими поверхнево-оглеєними ґрунтами. Проведено визначення фізичних і фізико-хімічних властивостей ґрунтів, а їхні результати підтверджують припущення про їх формування під переважаючою дією буроземного процесу.

Ключові слова: Прибескидське Передкарпаття, генеза, ґрунтоутворні породи, морфологічні особливості, буроземно-підзолисті ґрунти.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Територія Передкарпаття розташована у перехідній смузі між північно-західним краєм Подільської височини та північно-східними схилами Українських Карпат і характеризується відмінностями у рельєфі, кліматичних і біологічних чинниках ґрунтоутворення, рівнях залягання та хімізмі ґрунтових вод, що зумовило формування різних за генезою, морфологією та спектром ґрунтоутворних процесів ґрунтів. Складна генетична природа ґрунтів Передкарпаття, різноманітність у трактуванні морфологічних особливостей, відсутність єдиних діагностичних ознак елементарних ґрунтових процесів та складність аналітичного визначення ряду показників спричинили дискусії між представниками різних ґрунтознавчих шкіл на таксономічно-класифікаційному рівні. Більшість дослідників відзначають, що буроземно-підзолисті ґрунти сформувалися як на делювіальних суглинках, так і на делювіально-давньоалювіальних відкладах у передгір'ях Карпат під мішаними лісами в умовах надлишкового зволоження та мають загальну подібність у морфології із дерново-підзолистими поверхнево-оглеєними (фоновими) ґрунтами Передкарпаття [1,2,4]. Проте, у подальших публікаціях Полупана М.І., Назаренка І.І., обґрунтовуючи домінування буроземного процесу в межах всього Передкарпаття, ґрунти передгірських територій діагностували як підзолисто-буроземні кислі з різним ступенем прояву процесів оглеєння, а фонові ґрунти – як буро-підзолисті поверхнево-оглеєні [3,8]. Дослідження працівників кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів ЛНУ імені Івана Франка виявили, що фонові ґрунти Передкарпаття сформувалися під переважаючою дією процесу опідзолення, який супроводжується елювіально-глеєвим, дерновим та рядом реліктових процесів, і їх слід діагностувати як дерново-підзолисті поверхнево-оглеєні, а буроземно-підзолисті ґрунти вирізняються домінуванням

буроземного процесу [5,6]. Проте, для виявлення цих відмінностей слід встановити чіткі діагностичні критерії. Дослідження діагностичних ознак у морфології та домінуючих ґрунтоутворних процесах є актуальним для розробки сучасної класифікації ґрунтів, ґрунтово-географічного районування та розробки заходів збалансованого ґрунтокористування.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є встановлення ареалів поширення буроземно-підзолистих ґрунтів у межах Прибескидського Передкарпаття, виявлення діагностичних ознак, які вирізняють їх від дерново-підзолистих (фонових) ґрунтів, а також особливостей генези, морфології, що в сукупності дозволить діагностувати досліджувані ґрунти як самостійний генетичний тип.

Виклад основного матеріалу. Буроземно-підзолисті глейові ґрунти розташовані в межах широколистяно-лісової зони опідзоєних і типових бурих лісових ґрунтів Карпатської гірської ґрунтової провінції. Морфологічні особливості та фізико-хімічні властивості ґрунтів формуються під впливом сукупної дії підзолистого та буроземного ґрунтоутворного процесу, що доповнюється гумусо-аккумулятивним, елювіально-глеєвим і лесиважним.

В межах Прибескидського Передкарпаття буроземно-підзолисті ґрунти займають 37,9 тис га, з яких 11,9 тис. га використовуються під сільськогосподарські угіддя, в тому числі 6,7 тис. га – під ріллею. Вони не формують суцільного ареалу та залягають невеликими масивами в Передкарпатті, Верхньодністерських і Сколівських Бескидах. В межах Передкарпаття буроземно-підзолисті ґрунти поширені на невеликих вододільних ділянках V-VI надзаплавних терас, де вони сформувалися під ялицево-дубовими лісами із значним трав'яним покривом в умовах надлишкового зволоження та промивного типу водного режиму на делювіальних та давньоалювіальних суглинко-

вих відкладах. Основні ареали розташовані між Трускавцем і Бориславом, в районі Стебника, Підбужжа, Старого Самбора. В межах Бескид буроземно-підзолисті ґрунти залягають в комплексі з буроземами, а їхні ареали приурочені до слабонахилених поверхонь (до 8°) в районі Нижнього Синьовиднього, Східниці, а вздовж терасованої долини р. Дністер проникають в глибокі Карпат. В межах північно-східної частини Бескид буроземно-підзолисті глейові ґрунти сформувалися під буково-грабовими, буково-ялиновими лісами із незначним травнистим покривом в умовах надлишкового зволоження та промивного типу водного режиму на елювії-делювії флішу з домінуванням алевролітів та на давньоалювіальних відкладах. За

Но	Напіврозкладена лісова підстилка, складена опадом листя, хвої, відмерлих решток трави, які частково зберегли морфологічні ознаки.
2-0 см	
Hd	Дернина, світло бурого кольору з сірим відтінком та слабо помітними у сухому стані білесуватими зернами кремнезему, щільно переплетена дерновим корінням, перехід різкий, хвилястий за глибиною проникнення коріння.
0-4 см	
HE	Гумусо-елювіальний горизонт сірого кольору з помітним бурим відтінком та незначною кількістю білесуватої присипки, що рівномірно розміщена в межах горизонту і добре діагностується у сухому стані. З глибини 17 см кількість присипки SiO ₂ збільшується. Горизонт рихлий, зернисто-грудкуватої структури, середньосуглинковий, присипка SiO ₂ , дендрити, корневини, коріння дерев, слабозкладені органічні рештки. Перехід до наступного горизонту, ясний, хвилястий.
4-22 см	
Ehgl	Елювіальний слабогумусований оглеєний горизонт сизувато-білесуватий з помітним бурим відтінком та сірими вкрапленнями, в межах горизонту прослідковуються невеликі вохристі плями окису заліза кількість яких збільшується до нижньої межі, ущільнений з невиразно пластинчастою структурою, корневини, плямами Fe ₂ O ₃ , корені дерев, червоточини. Перехід до наступного горизонту поступовий, язиковатий.
22 – 39 см	
Eigl	Елювіальний слабоілювіюваний оглеєний горизонт строкатого забарвлення, білесуваті заклинки SiO ₂ поєднуються з бурими плямами іржаво-вохристого кольору, зрідка пунктуації Мангану, коріння дерев, корневини, перехід хвилястий, ясний.
39 – 51 см	
Imgl	Ілювіальний оглинений метаморфічний оглеєний горизонт полігонального забарвлення: червоно-бура основа пронизана білесувато-сизими прожилками аморфного кремнезему, які, в більшості, мають горизонтальну структуру та блідо-вохристими плямами Fe ₂ O ₃ . Щільний, грубопризматичної структури, важкосуглинковий. На гранях структурних окремоостей не помітно натіків півтораоксидів і гумусу, відсутні кутани. В межах горизонту зрідка помітні пунктуації Мангану, перехід до наступного горизонту помітний, хвилястий.
51-84 см	
Pigl	Слабоілювіювана порода з помітними ознаками оглеєння у формі вохристо-іржавих плям і розводів, темно-бурого кольору, ущільнений, безструктурний, перехід помітний, хвилястий.
84-110 см	
Pgl	Супісок бурого кольору з значною кількістю вохристих плям і не зцементованих осередків окису заліза, підстелений щільними суглинками.
110-130 см	

Морфологічний опис ґрунтового профілю, на перший погляд, дозволяє стверджувати про подібність буроземно-підзолистих із фоновими ґрунтами Передкарпаття, дерново-підзолистами поверхево-оглеєними:

1. Формуються під широколистяними лісами в умовах надлишкового зволоження та

умови формування цих ґрунтів на елювії-делювії флішу вони є щебенуватими.

З метою встановлення морфологічних особливостей буроземно-підзолистих ґрунтів наводимо опис ґрунтового розрізу закладеного на відстані 1,5 км на північний захід від м. Трускавець у напрямку м. Борислав. Розріз закладено на вирівняній ділянці VI надзапавної тераси з ледь помітним нахилом на північний схід у дубово-ялівцевому лісі. В першому ярусі лісу дуб і ялиця (повнота насаджень 0,8) I клас бонітету, в другому ярусі в'яз, граб, підлісок з ялиці, горобини, ліщини, поверхня ґрунту задернована та вкрита лісовим опадом.

промивного типу водного режиму на давньо-алювіальних і делювіальних безкарбонатних суглинках;

2. Мають різко диференційований за елювіально-ілювіальним типом профіль;

3. Ознаки оглеєння в межах всього профілю.

Проте, буроземно-підзолисті ґрунти мають цілий ряд морфологічних відмінностей, що дозволяють виділяти їх на рівні типу у сучасних кваліфікаціях:

1. Буроземно-підзолисті глейові ґрунти формуються на вищих гіпсометричних рівнях (V-VI тераси), що зумовлює збільшення кількості опадів (м. Стрий – 676 мм, м. Трускавець – 884 мм) та збільшення частки хвойних (ялина, ялиця) у структурі деревостанів;

2. За оглеєністю ґрунти відносяться до глейових, оскільки ознака оглеєння проявляються практично з самої поверхні до породи, що зумовлено надлишковою зволоженістю та підстиленням їх щільними глинистими породами, а також наявністю ілювіального оглиненого метаморфічного горизонту, що сповільнює фільтрацію атмосферної вологи;

3. Залізисті новоутворення проявляються у формі вохристо-рудих плям і розводів, пунктацій Мангану. В межах профілю повністю відсутні зцементовані Fe – Mn конкреції;

4. В межах HE горизонту прослідковується незначна кількість присипки SiO₂, що свідчить про незначну інтенсивність процесу опідзолення. Елювіальний горизонт потужністю 15-17 см вирізняється пластинчатою структурою, сизувато-білесуватим забарвленням, що свідчить про відмитість його від повтороксидів, мулу та гумусу за рахунок як процесу опідзолення, так і ілювіально-глеєвого.

5. Перехід між елювіальним та ілювіальним горизонтами (11-12 см), що дозволяє виділити своєрідний перехідний горизонт в

межах якого поєднуються процеси елювіювання, ілювіювання та внутрішньогрунтового оглинення;

6. Ілювіальний горизонт щільний з грубопризматичною структурою, вирізняється відсутністю натічних форм залізо-гумусових сполук на гранях структурних окремоостей, кутан і горизонтальною орієнтацією білесуватих новоутворень аморфного кремнезему, що дозволяє стверджувати про його формування за переважанням процесів внутрішньогрунтового оглинення;

7. Діагностичною ознакою для буроземно-підзолистих ґрунтів є буруватий відтінок у всіх генетичних горизонтах, який зумовлений значною кількістю рухомих півтораоксидів заліза, що вивільняються в процесі руйнування первинних і вторинних мінералів, та домінуванням фульвокислот у складі гумусу.

За гранулометричним складом буроземно-підзолисті ґрунти грубопилувато-середньосуглинкові (табл. 1). В складі гранулометричних фракцій домінує фракція грубого пилу, яка переважає у верхній (0-50 см) елювіюваній частині профілю, а починаючи з ілювіального горизонту до породи її вміст зменшується до 12,8-17,2%. Схожі закономірності профільного розподілу характерні для фракцій середнього і дрібного пилу. Вміст фракції грубого піску (1-0,25 мм) характерний тільки для верхнього 0-50см шару, де її вміст становить всього 1,2-1,5%. Глибше 50 см вміст фракції грубого піску повністю відсутній.

Таблиця 1

Гранулометричний склад буроземно-підзолистих ґрунтів

Генетичні горизонти	Глибина взяття зразків, см	Гігроскопічна вологість, %	Розмір частинок в мм, кількість в %						Сума частинки < 0,01мм
			Фізичний пісок			Фізична глина			
			пісок		пил		мул		
			1-0,25	0,25-0,05	0,05-0,01	0,01-0,005		0,005-0,001	
HE	0-10	2,2	1,5	24,5	38,8	13,2	10,2	11,8	35,2
HE	10-20	1,5	1,5	18,1	40,6	14,6	11,6	14,2	38,8
Ehgl	20-30	2,0	1,2	19,2	40,8	14,8	10,8	13,2	38,8
	30-40	2,0	1,3	23,1	37,6	10,4	15,2	12,4	38,0
Eigl	40-50	3,3	1,5	21,3	34,8	10,8	13,6	18,0	42,4
Imgl	50-60	4,0	0,7	12,9	27,2	8,8	17,6	32,8	59,2
	60-70	3,7	0	18,0	21,2	4,4	14,4	42,0	60,8
	70-80	3,5	0	20,2	18,2	10,4	13,6	37,6	61,6
Pigl	90-100	3,5	0	25,6	16,4	9,6	11,2	37,2	58,0
	100-110	2,8	0	47,2	12,8	3,2	5,6	31,2	40,0
Pgl	110-120	1,8	0	54,7	17,2	2,4	6,0	19,6	28,0

Фракція дрібного піску більш-менш рівномірно розподілена в межах всього профілю і тільки в межах породи її вміст різко збільшується до 47,2-54,7%. Діагностичною ознакою для встановлення генези буроземно-підзо-

листих ґрунтів є профільний розподіл фракції мулу. В межах HE та E горизонтів вміст фракції мулу становить 12,4-14,2%, в перехідному елювіальному слабоілювіюваному – збільшується до 18,0%, а вже в ілювіальному вміст

мулу становить 32,8-42,0%, що свідчить про його акумуляцію за рахунок домінування про-

цесів внутрішньогрунтового оглиненення та часткового привнесення з верхніх горизонтів.

Таблиця 2

Структурно-агрегатний склад буроземно-підзолистих ґрунтів

Горизонт, глибина відбору зразка, см	Розмір фракції в мм, кількість в %									Сума водотривких агрегатів, %	Коефіцієнт структурності
	>10	10-7	7-5	5-3	3-2	2-1	1-0,5	0,5-0,25	<0,25		
HE 2-20	49,21	6,25	5,45 2,58	7,16 3,36	5,69 5,08	6,22 16,80	1,4 20,16	1,9 17,72	16,6 33,70	66,30	0,45
E 20-40	59,3	9,92	6,56 9,36	7,22 3,22	3,73 4,34	5,5 18,32	1,35 21,68	1,71 16,76	4,74 26,37	73,32	0,66

Результати дослідження структурно-агрегатного складу буроземно-підзолистих ґрунтів свідчать про його незадовільний стан (табл. 2). У структурному складі домінують агрегати більше 10 мм. Коефіцієнт структурності дуже низький (0,45-0,66). Проте, водотривкість структурних агрегатів відмінна.

Закономірності профільного розподілу загальних фізичних властивостей буроземно-під-

золистих ґрунтів приведено в табл. 3. Значення щільності твердої фази в межах профілю закономірно збільшується від 2,51 г/см³ в шарі 0-10 см до максимального значення в нижній частині ілювіального горизонту (2,65-2,68 г/см³). Профільний розподіл показників щільності будови має аналогічні закономірності, максимальні значення (1,59 г/см³) характерні для нижньої частини ілювіального горизонту.

Таблиця 3

Загальні фізичні властивості буроземно-підзолистих ґрунтів

Глибина відбору зразка, см	Щільність твердої фази, г/см ³	Щільність будови, г/см ³	Загальна пористість, %	Пористість аерації, %	Вологість, %
0-10	2,51	0,98	60,00	14,93	19,51
10-20	2,55	1,13	52,00	12,04	20,20
20-30	2,55	1,29	51,00	11,18	20,65
30-40	2,60	1,42	49,00	10,55	10,28
40-50	2,65	1,47	44,00	5,13	19,16
50-60	2,65	1,54	40,00	4,80	19,30
60-70	2,65	1,54	41,88	11,45	19,84
70-80	2,65	1,54	39,00	4,21	20,16
80-90	2,68	1,59	40,67	8,37	20,32
90-100	2,50	1,59	36,40	5,01	19,74
100-110	2,50	1,53	38,80	7,90	19,80
110-120	2,45	1,43	41,63	12,90	20,10

За вмістом гумусу досліджувані ґрунти відносяться до низько гумусних, оскільки його вміст у верхньому 0-20 см шарі становить 2,2-

2,8%, а у напрямку до породи різко зменшується (табл. 4).

Таблиця 4

Фізико-хімічні властивості буроземно-підзолистих ґрунтів

Глибина взяття зразків, см	Вміст гумусу, %	pH сольове	pH водне	Вибрані основи в мг.екв на 100 г ґрунту		Гідролітична кислотність, в ммоль-екв/100 г ґрунту	Залізо рухоме, Fe ³⁺	Н, ммоль-екв/100г ґрунту	Al ³⁺ ммоль-екв/100г ґрунту
				Ca ²⁺	Mg ²⁺				
				0-10	2,8				
10-20	2,2	4,3	5,4	9,2	8,4	4,1	44,0	0,08	4,5
20-30	1,1	4,3	5,2	8,4	6,4	5,4	40,0	0,07	6,3
30-40	1,0	4,1	5,0	6,0	4,4	4,1	28,0	0,04	18,9
40-50	0,6	3,9	5,0	4,8	7,2	6,1	34,0	0,05	20,7
50-60	0,6	3,7	4,8	8,8	8,0	9,6	32,0	0,07	36,9

60-70	0,6	3,6	4,9	9,2	9,2	9,4	32,0	0,11	39,6
70-80		3,6	5,2				44,0	0,20	33,3
90-100		3,7	5,3				40,0	0,06	16,2
100-110		3,9	5,4				60,0	0,07	16,2
110-120		4,0	5,8				72,0	0,09	1,8

Реакція ґрунтового розчину в межах усього профілю сильно кисла, а найменші значення рН сол. (3,6) характерні для ілювіального горизонту.

Найвищі значення гідролітичної кислотності (9,4-9,6 ммоль-екв. на 100 г ґрунту) характерні для ілювіального горизонту, що свідчить про активні процеси руйнування первинних мінералів і підтверджує припущення про збільшення вмісту мулу в ілювіальному горизонті саме за рахунок процесів внутрішньоґрунтового оглинення. В межах усього профілю буроземно-підзолистих глейових ґрунтів характерні високі показники рухомого заліза, що саме зумовлює домінування бурого кольору. Найбільші значення рухомого заліза характерні для нижньої частини ілювіального горизонту, а найменші – для елювіального. В складі вбирного комплексу домінують H^+ та Al^{3+} , які саме обумовлюють сильно кислу реакцію та високі значення гідролітичної кислотності. Найбільші значення H^+ та Al^{3+} характерні для ілювіального горизонту, що свідчить про ак-

тивні процеси внутрішньоґрунтового оглинення.

Висновки. Проведений морфологічний аналіз і результати лабораторно-аналітичних досліджень свідчать, що буроземно-підзолисті глееві ґрунти формуються під домінуючою дією буроземного процесу, який доповнюється опідзоленням, елювіально-глейовим та гумусо-аккумулятивним. Ілювіальний горизонт формується за рахунок внутрішньоґрунтового оглинення, що підтверджується морфологічно та лабораторними аналізами. Проте, для остаточного вирішення проблем таксономічно-класифікаційного та генетичного рівня необхідно встановити надійні кількісні та якісні критерії, які дозволять стверджувати про переважання та спрямованість ґрунтоутворних процесів, які визначають морфологічні особливості та фізико-хімічні властивості ґрунтів (мінералогічний склад, валовий хімічний склад мулистої фракції, коефіцієнт зміни силікатної частини та інші).

Література:

1. Андрущенко Г.О. Ґрунти західних областей УРСР [Текст] / Г.О. Андрущенко – Львів-Дубляни: Вільна Україна, 1970. Ч. II. – 144 с.
2. Ґрунти Івано-Франківської області [Текст] / За ред. Г.О. Андрущенко. – Ужгород: Карпати, 1969. – 77 с.
3. Назаренко І.І. Генетические особенности бурувато-подзолистых почв Предкарпатья при различном использовании [Текст] / И.И. Назаренко, С.М. Польчина, И.С. Смага // Почвоведение, 1996. - № 10. – С. 1167-1175.
4. Оленчук Я. Ґрунти Львівської області [Текст] / Я. Оленчук, А. Николин. – Львів: Каменяр, 1969. – 83 с.
5. Паньків З.П. Проблеми генези дерново-підзолистих поверхнево-оглеєних ґрунтів Передкарпаття [Текст] / З.П. Паньків // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – Випуск 29. – 2003. – С. 210-213.
6. Паньків З.П. Дерново-підзолисті поверхнево-оглеєні ґрунти північно-західного Передкарпаття [Текст] / З.П. Паньків, С.П. Позняк. – Львів: Меркатор, 1998. – 132 с.
7. Полевой определитель почв [Текст] / Под ред. Н.И. Полупана и др. – К.: Урожай, 1981. – 320 с.
8. Природа Украинской ССР. Почвы [Текст] / Н.Б. Вернандер, И.Н. Гоголев, Д.И. Ковалишин и др. – Киев: Наукова думка, 1986. – 216 с.

References:

1. Andryushchenko, G.A. (1970), Grunty zahidnuh oblastei URSR [Soils of western region USSR], Lvov: Vilna Ukraina, 144 p.
2. Grunty Ivano-Frankivskoi oblasti / Za red. G.O. Andruushchko. – Ushgorod: Karpaty, 1969, 77 p.
3. Nazarenko, I.I., Polchuna, S.M., Smaga, I.S. (1996), Geneticheskie osobenosti buruvato-podzolistuh pochw Predkarpatya pry raznom ispolzovanii // Pochvovedenie, № 10, pp. 1167-1175.
4. Olenchuk, Ya., Nykolyn, A. (1969), Grunty Lvivskoi oblasti [Soil of region Lviv], Lvov: Kamenyar, 84 p.
5. Pankiv, Z.P. (2003), Problevy genezy dernjvo-pidzolsnyh poverhntvo-ogleenyh gruntiv pivnichno-zahidnogo Peredkarpatya / Visnyk Lvivskogo universytetu. Seriya geografichna, vypusk 29, pp. 210-213.
6. Pankiv, Z.P., Poznyak, S.P. (1998), Dernjvo-pidzolsnyh poverhntvo-ogleenyh gruntiv pivnichno-zahidnogo Peredkarpatya, Lviv: Merkator, 132 p.
7. Polevoyi opredelitel pochw / Pod red. N.I. Polupana i dr. – K. : Uroshayi, 1981, 320 p.
8. Priroda Ukrainskoyi SSR. Pochvu / Pod red. N.B. Vernander, I.N. Gogoleva, D.I. Kovalyshyn i dr. – Kiev: Vilna Ukraina, 1986, 216 p.

Аннотация:

Зиновий Паньків, Степан Малык. ГЕОГРАФИЯ И ГЕНЕЗИС БУРОВАТО-ПОДЗОЛИСТЫХ ПОЧВ (GLEYIC CAMBISOLS) ПРЕДКАРПАТЬЯ.

Территория Предкарпатья размещена между уступом Подольской возвышенности и склонами Украинских Карпат, характеризуется различиями в рельефе, климатическими, биологическими условиями почвообразования, что обусловило формирование различных за генезисом, морфологией и свойствами почв. Буроземно-подзолистые почвы в пределах Предбескидского Предкарпатья занимают 37,9 тыс. га, из которых

11,9 тыс. га використовуються в сільському господарстві. Вони не формують сплошного ареалу, а розпространені невеликими масивами на водороздільних ділянках V-VI надзаплавних террас Дністра. Досліджувані ґрунти сформувалися під елово-дубовими лісами на делювіальних суглинках. Профіль буроземно-подзолистої ґрунту диференційований за елювіально-ілювіальним типом і в загальних рисах має схожість з фоновими, дерново-подзолистими поверхново-оглеєними ґрунтами. Ілювіальний горизонт щільний, призматичної структури з характерним темно-бурою окраскою, що свідчить про накопичення в його межах іла і полуторокисидів. В гранулометричному складі домінує фракція крупної пилки, вміст якої по напрямку до породи поступово зменшується. Максимальна концентрація фракції іла характерна для ілювіального горизонту. Реакція ґрунтового розчину в межах всього профілю має кислотну реакцію, а найнижчі значення рН сол (3,6) характерні для ілювіального горизонту. Також для цієї частини профілю характерні і максимальні значення гідролітичної кислотності, що свідчить про активні процеси внутрішньґрунтового оглинення. Для ілювіального горизонту також характерно максимальне вміст рухомих сполучень заліза і алюмінію. Проведений аналіз морфологічних особливостей і фізико-хімічних властивостей дає підстави для утвердження про домінування буроземного процесу в утворенні цих ґрунтів. Але, для достовірної встановлення генетичної природи буроземно-подзолистої ґрунту слід використовувати результати мінералогічного аналізу, валового хімічного складу ілювіальної фракції, коефіцієнта зміни силікатної частини і інші.

Ключові слова: Пребескидське Предкарпаття, генезис, ґрунтоутворюючі породи, морфологічні особливості, буроземно-подзолисті ґрунти.

Abstract:

Zinovy Pankiv, Stepan Malyk. GEOGRAPHY AND GENESIS OF THE BROWN-PODZOLIC SOILS (GLEYSIC CAMBISOLS) OF THE BESKYDY PRECARPATHIANS.

The Precarpathians area which is located between the edge of Podillya hills and slopes of the Ukrainian Carpathians is characterized by the differences in topography, climate, biological factors of the soils formation, which led to the formation of different in genesis and morphology soils. Brown-podzolic soils within the Beskydy Precarpathians occupy 37,9 thousand hectares, 11,9 thousand hectares of which are used in agriculture. They do not form a continuous range, are spread in small amounts in the watershed areas of the 5th-6th floodplain terraces of the Dniester. The investigated soils were formed under the fir-oak forests with the large grassy cover on the diluvial loams. Soils profile is differentiated by the eluvial-iluvial type and, in general, is similar to the sod-podzolic. Iluvial horizon is dense, with prismatic structure and characteristic dark brown, ocher-brown color, which indicates the accumulation of one and a half oxides and the sludge within it. The fraction of the coarse dust is predominant in the granulometric composition and its contents gradually decrease towards the rock. The maximum concentration of the silt fraction is characteristic of the iluvial horizon. The reaction of the soil solution within the whole profile is strongly acidic, and the lowest salt pH (3.6) is characteristic of the iluvial horizon. Also the hydrolytic acidity maximum values are marked within these limits, which indicates the active processes of the internally soil transformation into the clay. The profile distribution of the movable iron and aluminum indicates its minimum in the eluvial profile part and the maximum increase in the iluvial one. The conducted analysis of the morphological characteristics and physicochemical properties indicates the dominance of the brown soil formation process in the studied soil formation. However, for a fair statement about the genetic nature of the unique brown-podzolic soils, the results of the mineralogical composition, gross chemical analysis of the silt fraction, the change factor of the silicate part and others should be used.

Keywords: the Beskydy Precarpathians, genesis, soil formation processes, morphological features, brown-podzolic soils.

Рецензент: проф. Позняк С.П.

Надійшла 03.10.2016р.

УДК 631.4:911.6(477.4/.5+477.8)

Ігор ПАПІШ, Степан ПОЗНЯК, Галина ІВАНЮК, Тарас ЯМЕЛИНЕЦЬ

ҐРУНТОВО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

Запропонована схема ґрунтового-географічного районування Українського Полісся ґрунтується на принципах структурного підходу до просторової організації ґрунтового покриву. Критерієм виокремлення районізованих одиниць різного рангу, їхньої просторово-генетичної характеристики, є якісно-генетичні показники ґрунтового покриву з аналізом просторового розміщення ґрунтових комбінацій і ґрунтових структур. У межах Полісся виділено 5 ґрунтових країв і 13 округів.

Ключові слова: районування, Полісся, ґрунтовий покрив, ґрунтовий край, ґрунтові комбінації, комплекси, мозаїки.

Постановка науково-практичної проблеми. У схемах ґрунтового-географічного районування часто ті чи інші регіональні ґрунтового-територіальні одиниці середнього рангу (ґрун-

тові округи) відносять до відповідної таксономічної одиниці районування вищого рангу (ґрунтова провінція, зона) тільки на основі подібності компонентного складу ґрунтового